

KOLŪKINĖS GAMYBOS PREKINGUMAS IR GRYNOSIOS PAJAMOS

L. KRIUKELIS

Mūsų šaliai tapus išsivysčiusio socializmo valstybe ir tvirtai žengiant materialinės-techninės komunizmo bazės sukūrimo keliu, kurį artimiausiems metams nubrėžė TSKP XXIV suvažiavimas, vis labiau lemiamą reikšmę įgauna visuomeninės gamybos efektyvumo didėjimas. Daugelio visuomeninės gamybos efektyvumo veiksnių (ir rodiklių) tarpe, esant planingai organizuotai prekybei ir ūkiskaitiniams santykiams, svarbi vieta tenka jos rentabilumo kėlimui, vadinasi, grynųjų pajamų didinimui kiekvienam materialinių bei darbo sąnaudų vienetui, reikalingam tam tikrai produkcijai pagaminti. Ši problema labai aktuali ir žemės ūkio gamyboje¹.

Daugelis ekonomistų-agrarininkų, nagrinėjančių teorinius bei praktinius šios problemos aspektus, ypač akcentuoja, atsižvelgdami į žemės ūkio gamybos specifiką, jos prekingumo didinimo būtinumą, kaip itin svarbų būdą aukštesniam rentabilumui pasiekti. Kone visuose žemės ūkio ekonomikos vadovėliuose siūloma kelti prekingumą, duoti daugiau prekinės produkcijos iš bendrosios produkcijos, stengtis mažiau sunaudoti produkcijos ūkio vidaus poreikiams, o daugiau realizuoti ir t. t. [6, 8, 14, 15 ir kt.].

Tačiau minėtuose vadovėliuose kolūkinės gamybos prekingumo ir jos rentabilumo savitarpio ryšiai, jų vidinis tarpusavio priklausomumas ir dialektinė sąveika teoriniu požiūriu visiškai nenagrinėjami. Kitoje ekonominėje literatūroje per pastarąjį dešimtmetį pasirodė vos vienas darbas, skirtas kolūkinės gamybos prekingumo problemai [9]. Jo autorius, apibrėždamas prekingumą, kaip kolūkio sugebėjimą paversti dalį bendrosios produkcijos prekybine produkcija, teigia, jog kuo aukštesnis esąs prekingumo lygis, tuo didesnės esančios gryniosios pajamos, gaunamos, realizuojant pagamintą produkciją [9, p. 14]. Tačiau bendrosios produkcijos vartimo prekybine produkcija proceso socialinis-ekonominis turinys ir jo dėsningumai lieka čia neatskleisti. Visas darbas skiriamas tik prekingumo didinimo būdams aptarti, nesigilinant į sąlygas ir veiksnius, apsprendžiančius jo lygį. Autoriaus nuomone, prekingumas galės būti didinamas be saiko iki pilno visos bendrosios produkcijos pavertimo prekybine produkcija.

Eilėje kitų monografijų, žinybų, vadovėlių, kur gamybos prekingumo ir rentabilumo klausimai nagrinėjami tik atskiruose skyriuose arba keliami

¹ Grynosiomis pajamomis čia ir visur kitur vadinamas kolūkių pelnas, susidaręs iš skirtumo tarp kolūkių piniginių įplaukų, gautų, realizuojant tą prekybinę produkciją, ir daiktinių šios produkcijos gamybos sąnaudų, atmetus patirtų nuostolių sumą. Teoriniu požiūriu tai yra piniginė forma tos pridėdamojo produkto dalies, kuri, apmokėjus mokesčius ir kitus įnašus valstybei, lieka kolūkyje.

specialistų problemų pavidalu, šių ekonominių kategorijų ryšiai traktuojami gana skirtingai.

Vieni autoriai, iš esmės pritardami pirmiau nurodytai nuomonei, teigia, jog prekingumo lygis, nors ir galys būti padidintas, tačiau turjs ir savas ribas, nes, esą, „<...> prekinė produkcija yra tolygi bendrosios produkcijos daliai, kuri lieka, sudarius atstatymo fondą“ [10, p. 12]. Šių autorių teigimu, toji kolūkių bendrosios produkcijos dalis, kuri lieka, sudarius visą gamybos priemonių atstatymo fondą, ir esanti prekinė produkcija. Jei, pasak minėtų autorių, prekingumo lygis nesikeičias, tai, vadinasi, atstatymo fondo apimtis liekanti ta pati arba didėjanti proporcingai bendrosios produkcijos didėjimui, o tai, esą, trukdo kilti gamybos rentabilumui [10, p. 14].

Dalis ekonomistų mano, kad grynosios pajamos susidarancios cirkuliacijos sferoje ir savo dydžiu priklausancios nuo prekinės produkcijos apimties (prekingumo) ir nuo realizavimo kainų. „Be to, prie gryųjų pajamų,—sako jie,—priklauso produkcijos vertės dalis, realizuojama per kainas <...>. Jeigu pajamos didesnės, negu vertė, įkainota supirkimo kainomis, tai skirtumas priklauso kolūkių grynosioms pajamoms“ [11, p. 224]. Tačiau iš kur atsiranda didesnės kainos, realizuojant produkciją, ir kaip jos virsta papildomomis grynosiomis pajamomis, autoriai nepaaiškina.

Laikydami požiūrio, kad grynosios pajamos atsiranda ne iš cirkuliacijos, o iš gamybos sferoje sukurto pridedamojo produkto vertės, daugelio ekonominių leidinių autoriai teigia, jog cirkuliacijoje realizuojasi tik toji jo vertės dalis, kuri įkūnyta prekinėje produkcijoje, t. y. pastarosios dydis priklausąs nuo prekingumo lygio. Pavyzdžiui, vienoje monografijoje skelbiama: „Natūralu, kad kuo didesnis skirtumas tarp sukurto ir realizuojamojo pridedamojo produkto vertės, tuo mažesnė bus toji jo dalis, kuri gali būti kolūkių panaudota kaupimui ir vartojimui“ [7, p. 209] arba „kolūkio, tarybinio ūkio grynosios pajamos (pelnas) iš realizuotos produkcijos — dalis naujai sukurto pridedamojo produkto vertės, kuri pasireiškia įmonėje per kainas ir apibrėžiama kaip skirtumas tarp įplaukų už realizuotą produkciją ir jos savikainos“ [16, p. 36].

Atskirų leidinių autoriai iš viso nenori matyti skirtumo tarp gamybos ir cirkuliacijos, laikydami, kad produkto judėjimas šiose reprodukcijos proceso fazėse vienodai lemias gryųjų pajamų dydį: „Kuo daugiau gaminama ir realizuojama rentabilios produkcijos, tuo didesnė yra gauto pelno suma, nors šios produkcijos savikaina išlieka ankstesnio lygio“ [12, p. 391]¹. Nesigilinant, ar tai yra mėginimas suderinti anksčiau minėtas koncepcijas, ar siekimas jas „peraugti“ ir pakilti aukščiau jų lygio, tenka pastebėti, jog ir ši pastaroji koncepcija neduoda atsakymo į klausimą, kaip veikia kolūkinės gamybos prekingumas jų grynąsias pajamas, vadinasi, ir rentabilumo lygį. Ji, kaip ir pirmiau aptartos koncepcijos, paremta tariamai „pažangiu“ raginimu kelti prekingumą bei didinti rentabilumą.

Bet ar iš tikrųjų prekingumo didinimas tuo pačiu didina ir grynąsias pajamas? Nors visos koncepcijos paremtos teigiamu atsakymu į šį klausimą, tačiau niekur tam nepateikiama rimtų argumentų. Todėl būtina, kritiškai vertinant esamas koncepcijas, labiau įtikinamai argumentuoti bei pagrįsti gamybos prekingumo ir rentabilumo sąveikos mechanizmą ir pamėginti nuosekliau atsakyti į klausimą, kaip, kuriuo būdu, kuriuo mastu ir iki kurio lygio kolūkių prekinės produkcijos didinimas gali padėti didinti jų grynąsias pajamas. Tik išnagrinėjus šiuos klausimus marksistinės-lenininės politinės ekonomijos požiūriu, galima giliau išgvildinti žemės ūkio

¹ Čia iškart kyla klausimas, kaip galima realizuoti daugiau rentabilios produkcijos, jeigu savikaina nemažėja (Aut.).

gamybos efektyvumo didinimo būdus bei priemones ir pateikti šioje srityje pagrįstas rekomendacijas. Savo ruožtu, kadangi čia nagrinėjami grynujų pajamų dinamikos veiksniai, labai svarbu iširti jų didėjimą, vykstant kompleksiniam žemių melioravimui, jų sukultūrinimui ir kolūkių bendrosios bei prekinės produkcijos augimui. Atsakydami į šiuos klausimus, pirmiausia aptarkime, kas sprendžia prekingumo lygį ir kokios yra jo ribos?

Prekingumo lygis dažnai aiškinamas įvairiomis aplinkybėmis — gamybos apimtimi, darbo procesų mechanizavimu bei automatizavimo išsivystymu, darbo našumo lygiu, bendru gamybos intensyvumu laipsniu, sklypo padėtimi rinkos atžvilgiu, ūkio „prisitaikymu“ prie rinkos paklausos ir pan. Žodžiu, prekingumo lygis, girdi, priklauso tik nuo ūkio galimybių kuo daugiau parduoti, absoliučiai arba santykinai sumažinus jo vidaus poreikiams suvartojamą bendrosios produkcijos dalį. Kartu pamirštama, kad prekingumo lygis priklauso ne tik nuo ūkio sugebėjimo parduoti, bet ir nuo jo sugebėjimo bei būtinumo pirkti.

Kaip žinia, bet kurios produkcijos, taigi ir žemės ūkio produkcijos, vertė, kad ir kokią pinigines išraiškos formą ji įgautų, t. y. kokiomis kainomis būtų apskaitomas jos dydis, pagal savo pagrindinių elementų paskirtį visada susideda iš trijų dalių: suvartotų gamybos priemonių vertės, būtinojo produkto vertės ir pridėamojo produkto vertės. Kiekviena šių dalių įsikūnija tam tikram vienerūšiame produkte, jo vartojamojoje vertėje arba visos pagamintos produkcijos vartojamųjų verčių įvairovėje, priklausomai nuo šios produkcijos apimties, nomenklatūros bei asortimento.

Bet kurio normalaus reprodukcijos proceso prielaida ir sąlyga yra visos pagamintos produkcijos realizavimas tiek jos vertine, tiek ir natūrine formomis. Realizuojant produkciją vertine forma, jos prekinė forma pavirsta pinigine įplauka, o realizuojant produkciją natūrine forma, pakitę ją vartojamoji vertė, t. y. viena jos rūšis pavirsta kita rūšimi (pavyzdžiui, kolūkis parduoda grūdus tam, kad įsigytų mineralines trąšas, atsargines dalis, degalus ir pan.). Vadinasi, realizavimo procesas, vyksta cirkuliacijos sferoje, visada yra susijęs su priešpriešiniu vartojamųjų verčių judėjimu. Kai realizavimas vyksta be cirkuliacijos, tai priešpriešinio vartojamųjų verčių judėjimo nebūna¹. Atskiros pagamintos ir realizuotos bendrosios produkcijos dalys galutinai pasiskirsto šitaip:

I. Suvartotos gamybos priemonės. Jos turi būti iš naujo atstatomos (padengiamos) tiek savo natūrine, tiek ir vertine forma, vadinasi, turi sudaryti atstatymo fondą. Atstatyti visas suvartotas gamybos priemones teoriškai ir praktiškai galima trimis būdais: 1) visą reikalingą darbo priemonių ir darbo objektų kiekį padengti iš savos gamybos produkcijos, pavyzdžiui, pasigaminti jį pačių kolūkių jėgomis ir čia pat suvartoti gamybai atnaujinti; 2) atstatymo fondo gamybos priemonės pilnai pirkti iš kitų įmonių, nepanaudojant šiam reikalui savos produkcijos; 3) sudaryti atstatymo fondą dalimis: vieną dalį padengti iš savos gamybos produkcijos, kitą dalį — pirkti, įsigyjant kitų įmonių pagamintą produkciją.

Atsižvelgiant į tai, kad suvartotų gamybos priemonių vertė respublikos kolūkių bendrosios produkcijos vertėje 1972 metais sudarė 606 455 tūkst. rb iš 823 275 tūkst. rb (73,63%)², atstatymo būdas turi principinę reikšmę, sprendžiant gamybos prekingumo problemą.

¹ Šis atvejis nagrinėjamas žemiau.

² Skačiuojant valstybinėmis 1965 m. supirkimo kainomis, sutinkamai su LTSR kolūkių 1972 m. suvestinės metinės ataskaitos duomenimis (forma Nr. 14, eil. 05), o skačiuojant faktinėmis realizavimo kainomis, atstatymo fondo dalis bendrosios produkcijos vertėje 1972 m. sudarė 49,34%, nes jos vertė buvo 1 228 953 tūkst. rb.

Faktinėmis realizavimo kainomis čia sąlygiškai vadinamos visos įvairios kainos, kuriomis išreiškiama pagamintos ir realizuotos žemės ūkio produkcijos vertė.

Pirmuoju atveju, kai visas atstatymo fondas sudaromas iš savos gamybos produkcijos, suvartotos gamybos priemonės padengiamos gamybos vietoje ištaisai ir pilnai pagal faktinį jų lygį, vadinasi, jų vertę atitinkanti bendrosios produkcijos dalis nepavirsta prekiene produkcija.

Tačiau praktikoje toks atvejis negalimas netgi atskiro ūkio mastu.

Antruoju atveju, kai visos atstatymo fondą sudarančios gamybos priemonės įsigyjamos iš šalies, jų padengimas galimas tik prekinės cirkuliacijos dėka, t. y. visą atstatymo fondo vertę atitinkančią bendrosios produkcijos dalį paverčiant prekiene produkcija. Ir tai suprantama: neįmanoma ką nors pirkti, prieš tai nepardavus¹. Šiuo atveju visa pagaminta produkcija būtina turi būti paverčiama prekiene produkcija šimtu procentų, t. y. pasiekiami aukščiausia galimo prekiingumo riba, o prekinės produkcijos vertė prilygsta visoms sudaiktintojo bei gyvojo darbo sąnaudoms. Taigi 1972 metais Lietuvos TSR kolūkiuose ji būtų sudariusi 823 275 tūkst. rb²?

Šis atvejis atskirų ūkių praktikoje pasitaiko taip pat nedažnai. Tik labai aukštos specializacijos ūkiuose, pavyzdžiui, šiuolaikiniuose stambiuose paukštynuose arba bekonų apdėmimo fabrikuose, beveik visa bendroji produkcija paverčiama prekiene produkcija. Tokie ūkiai jau prilygsta industrinio tipo įmonėms, nes juose panaudojamas tik savas gyvasis darbas, o visi daiktiniai gamybos elementai įsigijami, perkant iš kitų įmonių. Bet ir jų aukštas prekiingumas paaškinamas ne sugebėjimu parduoti, o būtinumu pirkti visus gamybos priemonių atstatymo fondo elementus, nes kitaip jie negalėtų vykdėti ne tik išplėstinės, bet ir paprastosios reprodukcijos. Apskritai tenka pastebėti, kad ir šis atvejis nebūdingas žemės ūkio gamybai.

Trečiuoju atveju, kai atstatymo fondas sudaromas iš savos gamybos produkcijos ir kitose įmonėse įgytų priemonių, prekiene produkcija virsta tik ta jos dalis, kurią sudaro pirktinės gamybos priemonės.

Ši atstatymo fondo dalis — pirktinių gamybos priemonių kiekis — kiekviename ūkyje, rajone ir respublikoje priklauso nuo daugelio įvairių aplinkybių, kurias sąlygoja visuomeninio darbo pasidalijimo vystymasis ir kurias apskritai galima pavadinti materialinių gamybos elementų reprodukcijos veiksniais žemės ūkyje. Prie jų priklauso:

vartojamųjų gamybos priemonių (darbo priemonių ir darbo objektų) apimtis, struktūra ir pobūdis;

atstatymo fondo egzistavimo laikas ir amortizacijos laipsnis (norma); ūkio specializacija, pasėlių plotų apimtis ir struktūra, gyvulininkystės šakų kiekis, gyvulių skaičius, bandos struktūra;

naudojamos žemės kiekis bei kokybė ir su tuo susiję poreikiai trąšoms, nuodingiesiems chemikalams ir t. t.;

pagalbinių gamybos šakų (pirminio produktų apdirbimo ir technikos remonto įmonių, statybos įmonių ir padalinių bei kitų pagalbinių verslų) išsivystymas;

bendras ūkininkavimo lygis, kuris sąlygoja savos produkcijos suvartosioms gamybos priemonėms atstatyti tinkamumą ir, antra vertus, būtinumą naudoti pirktines gamybos priemones.

Prekinė produkcija yra bendrosios produkcijos dalis. Todėl, bendrajai produkcijai virstant prekiene produkcija, visa jos vertė susiskaido į dvi dalis: savos gamybos atstatymo fondo elementų vertę ir prekinės produkcijos vertę.

¹ Išskyrus atvejus, kai perkama kredito lėšomis. Bet pastarosios turi būti grąžintos iš ūkių piniginių pajamų ir todėl reikalo esmės nepakeičia.

² Faktinėmis 1972 m. realizavimo kainomis prekinė produkcija būtų sudariusi 1 228 953 tūkst. rb.

Dalies bendrosios produkcijos vėrtimas prekiu produkcija yra toks pat realizavimo momentas, kaip ir kitos šios produkcijos dalies vėrtimas savos gamybos atstatymo fondu. Viso visuomeninės reprodukcijos proceso pozitūriu realizavimu reikia laikyti ne tik pagamintos produkcijos vertinės bei natūrinės formos pakitimą, įvykstantį cirkuliacijos sferoje, bet ir bendrosios produkcijos panaudojimą tolesniam gamybiniam vartojimui, kuris vyksta pačioje gamybos sferoje. Gamybos priemonių atstatymas, nepaisant, kokia visuomenine (kapitalo ar gamybinių fondų) forma jis vyktų, visada pagaliau yra, esant reprodukcijos fazių vienybei, toks pat vartojimo procesas, kaip ir vartojimas, vyksta cirkuliacijai tarpininkaujant. K. Marksas rašė: „Visas reprodukcijos procesas čia apima tiek cirkuliacijos tarpininkaujamą vartojimo procesą, tiek ir patį kapitalo reprodukcijos procesą“¹.

Toji aplinkybė, kad kolūkių bendrosios produkcijos dalis realizuojama ne cirkuliacijoje ir neįgauna piniginių įplaukų formos, dar nereiškia, jog ši dalis nustoja vertės ir kainos arba kad ji kolūkiams „nieko nekaštuoja“. Prekinės gamybos sąlygomis ir šiai produkcijos daliai pagaminti sunaudojamas sudaiktintas ir gyvasis kolūkiečių darbas, sukuriąs vertę, kuri dabar įeina į bendrosios produkcijos vertę kaip jos savikainos dalis jau sudaiktinto darbo pavidalu. Taigi tuo mastu, kiek realizavimas be cirkuliacijos neteikia kolūkiams piniginių įplaukų, tuo pat mastu jis atpalaiduoja juos nuo būtinumo daryti atitinkamas išlaidas.

Be to, realizavimas reiškia tokį visuminio produkto ir sudėtinį jo dalių judėjimo procesą, kuris paruošia visas sąlygas naujam pilnam gamybos ciklui, t. y. visuomeninei reprodukcijai, nepriklausomai nuo to, kurioje jos fazėje (gamyboje ar cirkuliacijoje) įvyksta realizavimas. Tačiau, padengiant gamybos priemones iš savos produkcijos, realizuojama tik ankstesniuose sudaiktintu darbu sukurta vertės dalis, o realizuojant likusią produkcijos dalį rinkoje, realizuojama dalis vertės, sukurtos sudaiktintu darbu, ir visa vertė, sukurta gyvuojų darbu.

II. Būtinasis produktas. Toji naujosios vertės dalis, kuri sudaro būtiną produktą, turi įgauti kolūkiečių asmeninių pajamų formą. Tam reikia atitinkamą bendrosios produkcijos dalį realizuoti cirkuliacijos sferoje ir prekinę jos formą pakeisti pinigine forma. Savo ruožtu, toji vartojamųjų vėrcių masė, kurioje įkūnyta būtino produkto vertė, turi būti pakeista tokios rūšies vartojamųjų vėrcių mase, kuri reikalinga visapusiškai kolūkiečių darbo jėgos reprodukcijai užtikrinti. Nors tam tikra būtino produkto dalis išduodama natūrine forma (darbo apmokėjimo sąskaiton arba apmokant jį natūra), ji taip pat priskirtina prekinėi produkcijai, nes atitinkamai sumažėja kolūkių piniginės išlaidos darbu apmokėti arba jos kompensuojamos iš kolūkiečių darbo apmokėjimo fondo, galutinai su jais atsiskaitant.

III. Priedamasis produktas. Sudaranti šį produktą bendrosios produkcijos dalis turi taip pat iš esmės virsti prekiu produkcija ir realizuotis cirkuliacijos sferoje pinigine forma, t. y. tapti kolūkių grynosiomis pajamomis. Tai yra būtina bet kurios paprastosios reprodukcijos sąlyga. Vykstant

¹ K. Marksas. Kapitalas, II t., V., 1958, p. 343. (Toliau: „<. > šis judėjimas yra ne tik vertės padengimas, bet ir natūralinės produkto formos padengimas, todėl jį lygiai taip pat sąlygoja tiek visuomeninio produkto vertės sudėtinų dalių tarpusavio santykis, tiek ir jų vartojamoji vertė, jų natūralinė forma“ [p. 345]; arba: „Gamybos priemonių atnaujinimas turi vykti nuolat, nors šio atnaujinimo forma — cirkuliacijos atžvilgiu — gali būti įvairi“ [p. 393]; ir dar: „Iš antros pusės, ne visiems reprodukcijos proceso judėjimams tarpininkauja pinigų cirkuliacija. Visas gamybos procesas, kai tik jo elementai yra įgyti, pašalinamas iš cirkuliacijos [p. 11]. Toliau pašalinamas visas produktas, kurį betarpiškai suvartoja pats gamintojas — ar individualiai, ar gamybiškai“ [p. 418]. (Mano pabraukta.— *Aut.*).

išplėstinei reprodukcijai, dalis pridedamojo produkto, sukurto ir egzistuojančio papildomųjų gamybos priemonių forma, turi būti naudojama gamybai plėsti, jų nerealizuojant cirkuliacijos sferoje. Ir kiek savos gamybos darbo priemonės bei darbo objektai patenkina gamybos plėtimo poreikius, tiek nėra reikalo jų įsigyti iš šalies. Tuo pačiu mastu atitinkamai sumažėja prekingumo lygis.

Išplėstinė reprodukcija kolūkiuose, ypač dabartiniu metu, vyksta, toliau specializuojant gamybą, kuri tampa viena iš svarbiausių žemės ūkio intensyvinimo krypčių. Gamybos specializavimas vis labiau išryškėja kaip lemiamas materialinių gamybos elementų reprodukcijos veiksnys žemės ūkyje. Kadangi vienintelis išplėstinės reprodukcijos šaltinis yra pridedamasis produktas, tai, specializuojant gamybą, sparčiai auga poreikiai pirktinėms gamybos priemonėms. Šis poreikių augimas sukelia būtinumą vis didesnę kaupiamojo pridedamojo produkto dalį, egzistuojančią bendrosios produkcijos forma, paversti papildomąja produkcija, t. y. didinti prekingumą. Beje, ši, antroji tendencija kaupimo procese ne tik niveliuoja pirmosios veikimą, bet ir dominuoja jos atžvilgiu. To išdavoje įsigali būtinumas paversti prekiene produkcija didesnę bendrosios produkcijos dalį, skirtą kaupimui, užuot panaudojus ją natūrine forma gamybai plėsti.

Tuo būdu, gamybiniam vartojimui skiriama pridedamojo produkto masė, kuri padeda augti kolūkių gamybiniams fondams, pasiskirsto, kaip ir esant paprastajai reprodukcijai, į dvi dalis: viena sudaroma iš savos produkcijos natūrine forma, kita įgyjama cirkuliacijos sferoje, realizavus joje atitinkamą bendrosios produkcijos dalį. Skirtumas čia tik tas, kad abi šios gamybos priemonių papildymo dalys formuojamos iš pridedamojo produkto vertę sudarančios bendrosios produkcijos dalies, o ne iš tos jos dalies, kuri anksčiau, sakysime, praeitais ūkiniais metais, įkūnijo sudaiktintą darbą.

Kiekvienų metų bendrosios produkcijos dalis visų pirma paverčiama prekiene produkcija tiek, kiek reikia pirktinių gamybos priemonių ne tik paprastajai, bet ir išplėstinei reprodukcijai. Taigi prie jų priklauso taip pat atstatymo ir kaupimo fondai. Tačiau kolūkių bendrosios produkcijos realizavimo, jų gamybos prekingumo požiūriu, tiek suvartotų gamybos priemonių padengimas ankstesne apimtimi, tiek ir jų papildymas gali būti sujungti ir priskirti vienam gamybos priemonių atstatymo fondui, nepaisant, iš kurios produkcijos dalies jis sudaromas. Turint galvoje paprastosios ir išplėstinės reprodukcijos vienybę, toks atstatymo fondo traktavimas visiškai galimas, nors šiuo atžvilgiu jo apimtis kiek padidinama (įjungiant kaupiamąją pridedamojo produkto dalį), tačiau, tiek pat sumažėjus gamybinio kaupimo pridedamajame produkte apimčiai ir esant nekeitamam bendrosios produkcijos dydžiui, pasiekiamas toks pat rezultatas.

Nepaisant, kokią dalį atstatymo fonde sudaro pirktinės gamybos priemonės ir koks jų kiekis tenka pridedamajam produktui, visa ši kaupiamoji pridedamojo produkto vertės dalis turi virsti prekiene produkcija.

Prekiene produkcija taipgi turi būti paversta ir toji pridedamojo produkto dalis, kuri sudaro kolūkių pagrindinius negamybinius (kultūrinės-buitinės paskirties) fondus, taip pat jų visuomeninio vartojimo fondus, nepriklausomai nuo to, ar tai yra pačių kolūkių, ar visos visuomenės (valstybės) fondai. Galop prekiene produkcija turi tapti visa pridedamojo produkto dydį atitinkanti bendrosios produkcijos dalis.

Apskritai, tiek būtinajo, tiek ir pridedamojo produkto vertę atitinkančios bendrosios produkcijos dalies pavertimas prekiene produkcija yra objektyvus būtinumas. Jį sukelia visuminio visuomeninio produkto, darbo jėgos ir socialistinių gamybinių santykių žemės ūkyje reprodukcijos proceso vienybė ir dėsningumai, pasireiškiantys prekines gamybos sąlygomis.

Dėl visų pirmiau suminėtų priežasčių prekybine produkcija visada turi tapti ta bendrosios produkcijos dalis, kuri įkūnija naujai sukurtą vertę, ir negali būti už ją mažesnė. Bet kurio ūkio, rajono ar visos respublikos ūkių prekinės produkcijos apimtis, arba prekingumo laipsnis, visuomet ir visų pirma priklauso nuo naujosios vertės dydžio bendrojoje produkcijoje, kuri vadinasi, yra žemiausioji faktinio prekingumo riba.

Aukščiausioji faktinio prekingumo riba priklauso nuo savų ir pirktinių gamybos priemonių atstatymo fonde savitarpio santykio, jų lyginamojo svorio ir bendro kiekio, kuris padengiamas iš savos gamybos ir pirktinės produkcijos. Vienos atstatymo fondo dalies „sunatūrinimas“, jos išskirtimas iš prekinės produkcijos apimties, negali turėti įtakos grynųjų pajamų kiekiui, nes jį apsprendžia kiti veiksniai, visų pirma, pridedamojo produkto dydis.

Kai dėl pirktinės gamybos priemonių atstatymo fondo dalies, įgyjamos cirkuliacijos sferoje, tai jos dydį atitinkanti kolūkių bendrosios produkcijos dalis neišvengiamai turi virsti prekybine produkcija. Taigi bet kuris šios dalies didėjimas kelia gamybos prekingumo lygį. Dėl to galima būtų papildyti žemės ūkio prekinės produkcijos sąvokos ir turinio apibrėžimą, kuris pateikiamas daugelyje ekonominių leidinių ir „Žemės ūkio ekonomisto žinyne“ [5, p. 6—7] šiais dviem momentais:

pirma, žemės ūkio prekinė produkcija yra jame sukurtos bendrosios produkcijos dalis, realizuojama cirkuliacijos sferoje ir įgaunanti piniginių pajamų formą; antra, ją sudaro toji bendrosios produkcijos dalis, kuri lygi naujai sukurtajai vertei (t. y. būtinojo ir pridedamojo produkto vertei) ir pirktinių gamybos priemonių atstatymo fonde vertei.

Prekingumas gali didėti arba mažėti, tik kintant pastarajai sudėtinei prekinės produkcijos daliai.

Si išvada yra teisinga, tik esant visoms kitoms vienodoms ir nekintamoms sąlygoms: bendrosios produkcijos vertei bei kainai, naujosios vertės dydžiui, pirktinių gamybos priemonių vertei, darbo apmokėjimo fondo dydžiui ir kt. Čia nagrinėjamas tik pirktinių gamybos priemonių vertės dydžio atstatymo fonde pakitimas, remiantis tuo, kad, veikiant vertės dėsniui, neįmanoma daugiau pirkti, negu parduoti. Tačiau šios dalies pakitimas, sakysime, padidėjimas keičia tik santykį tarp bendrosios ir prekinės produkcijos ir visiškai neliečia santykio tarp visų gamybos sąnaudų (savikainos) ir grynųjų pajamų, t. y. rentabilumo. Prekinės produkcijos savikainos padidėjimas arba sumažėjimas negali paveikti visos bendrosios produkcijos savikainos: jei atstatymo fonde didėja pirktinių gamybos priemonių dalis, tai tuo pačiu mažėja jo savos gamybos dalis, bet visa savikaina atitinkamai bendrajai produkcijai pagaminti dėl to nepakinta.

Tiek pagamintoje bendrojoje produkcijoje, tiek ir prekinėje produkcijoje, nepriklausomai nuo jų savitarpio santykio, materialinis grynųjų pajamų pagrindas yra vienas ir tas pats — žemės ūkio darbuotojų sukurtas pridedamasis produktas. Realizuotos prekinės produkcijos vertė ir jos savikaina pilnai priklauso nuo visos pagamintos produkcijos vertės ir savikainos, skirtumas tarp kurių sudaro vieną ir tą patį (vienodo dydžio) pagamintą pridedamąjį produktą. Būtent: *skirtumas tarp prekinės produkcijos vertės ir jos savikainos yra lygiai toks pat, kaip ir skirtumas tarp bendrosios produkcijos vertės ir savikainos*. Kitaip tariant, pirmiausia susidaro skirtumas tarp bendrosios produkcijos vertės ir savikainos, o paskui, šią produkciją realizuojant gamybos bei cirkuliacijos sferoje ir sutinkamai su šio realizavimo apimtimi bei pobūdžiu, dalis bendrosios produkcijos virsta prekybine produkcija su lygiai tokiu pat pastarosios vertės ir savikainos skirtumu. Taigi visas pridedamasis produktas, sukurtas gamybos sferoje, realizuoja-

mas cirkuliacijos sferoje, bet šiuo atveju jis pasireiškia praktiškai ne kaip skirtumas tarp bendrosios produkcijos vertės ir savikainos, bet kaip skirtumas tarp prekinės produkcijos vertės ir savikainos, o, dar paprasčiau kalbant, tarp prekinės produkcijos gamybos išlaidų ir įplaukų, gautų už šią produkciją.

Bet tai yra tik regimybė, sukelta prekinųjų-piniginių santykių. Esant šiems santykiams, prekinės produkcijos didėjimas visada asocijuojasi su bendrosios produkcijos didėjimu, nes praktiškai kolūkiams labiau svarbi yra ne bendroji, o prekinė produkcija. Be pastarosios realizavimo negali būti ne tik grynųjų pajamų, bet ir išvis jokių piniginių įplaukų. Tai sukelia požiūrį, kad grynąsias pajamas įkūnija tik prekinė produkcija, ir kad, vadinasi, prekingumo didėjimas tolygus grynųjų pajamų augimui.

Antra vertus, prekingumo didėjimas iki pastarųjų metų daugiausia priklausė nuo visos bendrosios produkcijos didėjimo ir todėl paprastai viena būdavo suvedama į kita. Šiuo metu, augant gamybos specializavimui kolūkių viduje, taip pat plečiantis tarpkolūkinei gamybinei kooperacijai, yra žymiai daugiau galimybių didinti gamybos prekingumą, nedidinant bendrosios produkcijos apimties. Šiuo atveju prekingumo ir rentabilumo santykis modifikuojasi nauju lygiu: čia padidėjęs rentabilumas jau susijęs ne su ekstensyviu, bet su intensyviu gamybos vystymusi. Kuo aukštesnis gamybos specializavimo laipsnis, tuo didesni yra gamybos prekingumas ir rentabilumo norma. Bet ir čia rentabilumas didėja ne dėl didesnio prekingumo, bet dėl mažesnės savikainos, esant specializuotai gamybai su visais jos pranašumais (mechanizavimas ir automatizavimas, mokslinis darbo organizavimas, sezoniško ūkio įveikimas ir t. t.). Prekingumo didėjimas, susijęs su gamybos specializavimu, yra tik aukštesnio rentabilumo prielaida, bet ne jo šaltinis, nors prekiniai-pigininiai santykiai ir sukelia tokią regimybę.

Si regimybė bematant išnyksta, nagrinėjant realizavimo procesą visų rėprodukcijos sąlygų požiūriu — kiek sumažėja pirktinių gamybos priemonių poreikis atstatyti fondų sudaryti, gaminant bendrąją produkciją, lygiai tiek pat sumažėja sudaiktinto darbo sąnaudų vertė realizuotoje prekinėje produkcijoje, arba, priešingai, kiek padidėja pirktinių gamybos priemonių poreikis bendrajai produkcijai pagaminti, lygiai tiek pat padidėja sudaiktinto darbo sąnaudų prekinėje produkcijoje. Tačiau sudaiktinto darbo sąnaudų padidėjimas arba sumažėjimas realizuotoje (prekinėje) produkcijoje negali paliesti tų gyvojo darbo sąnaudų, kurių sudėtinė dalis yra pridėdamasis produktas, kiekio, įkūnyto šioje produkcijoje.

Taigi bet kuriuo atveju, kai bendroji kolūkių produkcija realizuojama cirkuliacijos sferoje, t. y. paverčiama prekine produkcija, pastarosios apimtį gali padidėti arba sumažėti tik bendrojoje produkcijoje įkūnyto sudaiktinto darbo vertės ribose. Taigi gyvuoju darbu sukurta naujoji vertė, esant visoms kitoms sąlygoms vienodoms, turi pilnai realizuotis cirkuliacijoje ir virsti bendrosiomis pajamomis, o pridėdamasis produktas — grynosiomis pajamomis, nepriklausomai nuo viso ūkio prekingumo lygio. Kad ir koks būtų prekingumo lygis, jis negali pakeisti nei naujosios vertės kiekio, nei tos jos dalies, kuri sudaro pridėdamąjį produktą, vadinasi, ir grynąsias pajamas.

Pridėdamasis produktas pilnai realizuojasi ir virsta grynosiomis pajamomis ir tais atvejais, kai:

realizuotos prekinės produkcijos vertė bus lygi visai naujai sukurtai vertei — būtinoji ir pridėdamojo produkto vertei plius pirktinių gamybos priemonių atstatymo fondo vertei; jei šios priemonės yra savos ir pirktinės,

tai prekinės produkcijos savikainą sudaro pirktinių gamybos priemonių vertė plius būtinojo produkto vertė;

prekinės produkcijos vertę sudaro tik naujai sukurta vertė (būtinojo ir pridedamojo produkto vertė); jei visos gamybos priemonės padengiamos iš savos bendrosios produkcijos, tai prekinės produkcijos savikaina apims vien tik būtinojo produkto vertę;

parduotos rinkoje prekinės produkcijos vertė bus lygi visos bendrosios produkcijos vertei (visų suvartotų gamybos priemonių vertei plius naujai vertei); jei visas atstatymo fondas sudarytas iš pirktinių gamybos priemonių, tai prekinės produkcijos savikaina bus lygi bendrosios produkcijos savikainai — suvartotų gamybos priemonių vertei plius būtinojo produkto vertei.

Šis dėsningas objektyviai egzistuoja žemės ūkio produktų realizavimo procese, esant prekei gamybai. Jis atskleidžia esminį ir visuotinį ryšį tarp gamybos ir realizavimo apskritai ir tarp žemės ūkio produktų gamybos ir cirkuliacijos, taip pat atspindi gamybos ir reprodukcijos vienybę, cirkuliacijai tarpininkaujant.

Pateikiamoje lentelėje parodytas bendrosios produkcijos virtimas prekinė produkcija ir pridedamojo produkto virtimas grynosiomis pajamomis Lietuvos TSR kolūkiuose 1972 metais. Lentelės tikslas — ne atskleisti bendrosios arba prekinės produkcijos dinamiką per eilę metų, o pailiuoti šių jos dalių savitarpio santykį bei priklausomumą ir poveikį pridedamojo produkto bei grynųjų pajamų dydžiui. Tam tinka bet kurių metų duomenys, apdoroti lentelėje išdėstytu metodu. Ruošiant pastarąją, 1972 metų duomenys buvo naujausi.

Bendrosios ir prekinės produkcijos gamybos ir realizavimo apimtis parodyta vieningomis valstybinėmis 1965 m. supirkimo kainomis ir faktinėmis einamųjų metų realizavimo kainomis. Skirtingas šių kainų lygis išreiškia skirtingą pridedamojo produkto vertės realizavimo pilnumo laipsnį.

Pirmojoje lentelės dalyje „Gamyba“ parodyta bendrosios produkcijos vertė ir jos sudėtis vieningomis valstybinėmis supirkimo kainomis (1 eilutė). Siomis kainomis išreikšta visos bendrosios produkcijos vertė sudaro 823 275 t. rb (2 skiltis). Gamybos kaštai bendrajai produkcijai pagaminti sudaro 962 337 t. rb (3 skiltis). Iš šios sumos 606 455 t. rb sudaro sudaiktintojo darbo (materialinės) sąnaudos (4 skiltis), kurios skirstosi į savas (307 847 t. rb — 5 skiltyje) ir pirtines (298 608 t. rb — 6 skiltyje). Būtinojo produkto vertė (darbo apmokėjimo fondas) gamybos kaštuose sudaro 355 882 t. rb (7 skiltis). Pridedamasis produktas, išreikštas 1965 m. valstybinėmis supirkimo kainomis (8 skiltis), sudaro (—) 139 062 t. rb (3 skiltis minus 2 skiltis)¹. Naujai sukurta vertė (9 skiltis) sudaro 216 820 t. rb, ji yra lygi bendrosios produkcijos vertei, atėmus iš jos materialinių sąnaudų vertę (2 skiltis minus 4 skiltis).

Ta pati bendroji produkcija, išreikšta faktinėmis 1972 m. realizavimo kainomis (2 eilutės 1 skiltis), sudaro 1 228 953 t. rb, t. y. padidėja 405 678 t. rb palyginti su valstybinėmis supirkimo kainomis. Bet kadangi vertės pagrindą sudarantys elementai išlieka to paties dydžio (1 ir 2 eilučių 3, 4, 5, 6 ir 7 skiltys), tai šis padidėjimas įvyksta tik todėl, kad faktinėmis realizavimo kainomis pilniau išreiškiami pridedamojo produkto vertė, tačiau tai dar ne visa jo vertė, nes, be to, reikia turėti galvoje mažmeninę kainą, kolūkinės rinkos kainą ir t. t., kurios gali dar pilniau išreikšti pridedamojo produkto vertę. Nagrinėjamu atveju pridedamojo produkto vertė,

¹ Jei visa bendroji produkcija būtų realizuota 1965 m. supirkimo kainomis, būtų gauta 139 062 t. rb nuostolio.

1. Valstybinėmis 1965 m. supirkimo kainomis	823 275	962 337	606 455	307 847	298 608	355 882	(-)139 062	216 820
2. Faktinėmis einamųjų metų realizavimo kainomis	1 222 953	962 337	606 455	307 847	298 608	355 882	266 616	622 498
3. Kainų skirtumas (2 eil.— 1 eil.)	(+)405 678	—	—	—	—	—	(+)405 678	(+)405 678

II. REALIZAVIMAS

Kainos, kuriomis išreiškiama vertė	Prekinės produkcijos vertė ²	Prekinės produkcijos savikaina			Grynosios pajamos	Bendrosios pajamos
			iš jos tenka:			
			pirklinių gamybos priemonių vertė ¹	Būtinąjo produkte (darbo apmokėjimo sąnaudų) vertė ³		
1	2	3	4	5	6	7
1. Valstybinėmis 1965 m. supirkimo kainomis	515 428	654 490	298 608	355 882	(-)139 062	216 820
2. Faktinėmis einamųjų metų realizavimo kainomis	921 106	654 490	298 608	355 882	266 616	622 498
3. Kainų skirtumas (2 eil.— 1 eil.)	(+)405 678	—	—	—	(+)405 678	(+)405 678

¹ Lentelė sudaryta, remiantis LTSR kolūkių suvestinės metinės apskaitos duomenimis už 1972 m., atlikus atitinkamus apskaičiavimus.

² Į prekinės produkcijos vertę įskaitytas ir pajamų bei išlaidų skirtumas ir neprekinųjų operacijų, kurios 1972 m. sudarė 8237 t. rb (LTSR kolūkių metinės suvestinės apskaitos forma Nr. 13, pažymos I ir II, eil. 59—66).

³ Į būtinąjo produkto vertę įeina: kolūkiečių pagrindinis ir papildomas atlyginimas (300 663 t. rb) + samdomųjų asmenų atlyginimas (7802 t. rb) atskaitymai į centralizuotą kolūkiečių socialinio aprūpinimo fondą (30 228 t. rb + būsimų išlaidų ir mokėjimų rezervas (10 106 t. rb) ir iš vi-

išreikšta faktinėmis realizavimo kainomis, sudaro 266 616 t. rb (2 eilutės 8 skiltis). Drauge su šiuo faktinės realizavimo kainos padengia potencialų nuostolį (—) 139 062 t. rb (1 eilutės 8 skiltis), kuris būtų patirtas, gaminant visą bendrąją produkciją 1965 m. supirkimo kainomis. Taigi iš viso pridedamojo produkto dydis išauga 405 678 t. rb (3 eilutės 8 skiltis). Padidėjus pridedamojo produkto vertei, tiek pat padidėja ir visa bendrosios produkcijos vertė, išreikšta faktinėmis einamųjų metų realizavimo kainomis. Padidėjus pridedamajam produktui, padidėja atitinkamai — 405 678 t. rb ir bendrosios pajamos, kurios jau sudaro 622 498 t. rb. (2 eilutės 9 skiltis minus 1 eilutės 9 skiltis, arba 2 eilutės 2 skiltis minus 2 eilutės 4 skiltis).

Realizuojant bendrąją produkciją, dalis jos vertės, ikūnytos savos gamybos priemonėse (307 847 t. rb) ne patenka į cirkuliacijos sferą, o panaudojama atstatymo fondui sudaryti.

Todėl į antrąją lentelės dalį „Realizavimas“ savos gamybos atstatymo fondo vertė jau nebeįeina ir parodoma tik cirkuliacijos sferoje parduotos prekinės produkcijos vertė. Prekinės produkcijos vertė yra 515 428 t. rb arba 307 847 t. rb mažesnė, negu bendrosios produkcijos vertė. Taigi prekinės produkcijos vertė yra mažesnė už bendrąją produkciją savos gamybos atstatymo fondo dalies dydžiu.

Į prekinės produkcijos vertę įeina tik pirktinių gamybos priemonių atstatymo fonde vertė (298 608 t. rb) plius visa naujoji vertė (216 820 t. rb), iš kurios darbo apmokėjimo fondas sudaro 355 882 t. rb. Prekinės produkcijos savikaina yra 654 490 t. rb, t. y. mažesnė už bendrosios produkcijos savikainą savų gamybos priemonių atstatymo fonde dydžiu — 307 847 t. rb (962 337 t. rb minus 654 490 t. rb). Skirtumas tarp prekinės produkcijos vertės ir savikainos yra 139 062 t. rb (654 490 t. rb minus 515 428 t. rb)¹. Šis skirtumas yra tas pats gamyboje sukurtas pridedamasis produktas, išreikštas valstybinėmis superkamosiomis kainomis ir virtęs grynosiomis pajamomis, realizavus jį cirkuliacijos sferoje.

Skaiciuojant faktinėmis atitinkamų metų realizavimo kainomis, prekinės produkcijos vertė yra 921 106 t. rb. Skirtumas tarp bendrosios produkcijos ir prekinės produkcijos vertės, išreikštų taip pat faktinėmis superkamosiomis kainomis, išlieka tas pats — 307 847 t. rb (1 228 953 t. rb minus 921 106 t. rb). Tai irgi yra to paties savų gamybos priemonių atstatymo fonde vertės dalis. Faktinėmis realizavimo kainomis prekinės produkcijos savikaina yra tokia pat — 654 490 t. rb. (pirktinių gamybos priemonių 298 608 t. rb plius darbo apmokėjimo fondo 355 882 t. rb). Todėl čia skirtumas tarp realizuotos produkcijos vertės ir savikainos yra jau 266 616 t. rb (921 106 t. rb minus 654 490 t. rb), taigi grynosiomis pajamomis virsta pridedamojo produkto 405 678 t. rb daugiau, negu kad būtų gauta, realizuojant prekinę produkciją valstybinėmis superkamosiomis kainomis. Tačiau grynosios pajamos čia padidėja ne dėl savikainos sumažėjimo, o dėl visos realizuotos produkcijos sumos padidėjimo tais pačiais metais 405 678 t. rb (921 106 t. rb minus 515 428 t. rb). To priežastis yra padidėjęs pridedamojo produkto kiekis, realizuojant jį faktinėmis pardavimo kainomis, kurios pilniau išreiškia jo vertę.

Todėl pirmiau padarytas išvadas reikia papildyti dar tuo, kad nepriklausomai nuo kainų, kuriomis parduodama kolūkių prekinė produkcija, visada pilnai gaunama tiek bendrųjų pajamų, kiek yra pagaminta naujosios vertės, ir lygiai tiek pat grynųjų pajamų, kiek yra sukurta pridedamojo

¹ Jei prekinė produkcija būtų realizuota 1965 m. supirkimo kainomis, respublikos kolūkiai būtų turėję 139 062 t. rb nuostolio.

produkto vertės, išreiškiant jas atitinkama kaina (jei pirmiau aptartos sąlygos nepakinta). Savo ruožtu, prekinumo lygio pakitimai nepakeičia bendrojo gryųjų pajamų kiekio, kurį kolūkiai gauna, realizuodami pridedamąjį produktą, esant atitinkamam kainų lygiui. Jei kainų lygis yra duotas, tai gryųjų pajamų kiekis priklauso nuo bendrosios produkcijos apimtys ir jos savikainos. Jei bendrosios produkcijos vertė didėja, tai kartu didėja ir joje įkūnyto pridedamojo produkto vertė, taigi ir grynosios pajamos, nors savikaina ir nekinta. Esant nekintamai bendrosios produkcijos apimčiai, gryųjų pajamų kiekis priklauso tik nuo savikainos pakitimų. Tuo būdu, bendrosios produkcijos pavirtimas prekiine produkcija ir atitinkamas prekinumo lygis yra vien tik gryųjų pajamų realizavimo sąlyga, bet ne jų priežastis.

Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas
Tarpfakultetinė politinės
ekonomijos katedra

Redakcinei kolegijai įteikta
1974 m. gegužės mėn.

Literatūra

1. K. Marksas. Kapitalas, II t., V., 1958.
2. V. Baranauskas. Ekonominis gamybos efektyvumas ir jo didinimas. V., 1970.
3. Kaupimas ir vartojimas Lietuvos TSR kolūkiuose. V., 1967.
4. Lietuvos TSR ekonomika ir kultūra 1970 metais. Statistikos metraštis. V., 1971.
5. Žemės ūkio ekonomisto žinynas. V., 1970
6. Г. Бадириян. Экономика социалистического сельского хозяйства. М., 1971.
7. В. Босв. Закупочные цены и чистый доход колхозов. Изд-во «Колос». М., 1969.
8. В. Лаврентьев. Экономика и организация сельскохозяйственного производства. М., 1967.
9. В. Руднев. Товарность колхозного производства. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. М., 1968.
10. Воспроизводство и развитие экономических отношений в колхозах. АОН при ЦК КПСС (под ред. докт. эк. н. И. Ф. Суслова). М., 1972.
11. Земельный кадастр СССР. М., 1967.
12. Экономика и организация сельскохозяйственного производства. Учебное пособие, второе, дополненное и переработанное издание. М., 1972.
13. Экономика и организация сельскохозяйственного производства. М., 1967.
14. Экономика социалистического сельского хозяйства (под ред. проф. В. Тютина). М., 1968.
15. Экономика социалистического сельского хозяйства (под ред. Е. С. Карноуховой и др.). М., 1970.
16. Справочник экономиста колхоза и совхоза. Изд-во «Колос». М., 1970.

ТОВАРНСТЬ КОЛХОЗНОГО ПРОИЗВОДСТВА И ЧИСТЫЙ ДОХОД

Л. Т. КРЮКЯЛИС

Резюме

Определение товарности лишь как способности хозяйства превращать определенную часть своей валовой продукции в товарную является односторонней и недостаточной. В конечном итоге товарность определяется не способностью хозяйства продавать, а прежде всего его способностью и необходимостью покупать, которую диктуют объективные условия воспроизводства материальных элементов производительных сил в сельском хозяйстве. Эти условия определяют три возможных случая обра-

зования фонда возмещения, в зависимости от которых в товарную продукцию превращается различная величина валовой продукции. Но при всех случаях в товарную продукцию превращается вся вновь созданная стоимость (т. е. стоимость необходимого и прибавочного продукта) плюс стоимость покупных средств производства в фонде возмещения.

Сколько бы ни повышалась товарность колхозного производства, оно не привела бы к увеличению чистого дохода выше стоимости прибавочного продукта, заключенного в валовой продукции. При превращении валовой продукции в товарную величина последней уменьшается на стоимость средств производства собственного изготовления в фонде возмещения и, следовательно, в стоимость товарной продукции передается, вместе со вновь созданной стоимостью, только стоимость покупных средств производства.

Повышение товарности колхозного производства при всех прочих равных и неизменных условиях (при той же стоимости валовой продукции, одинаковой величине вновь созданной стоимости, неизменной стоимости покупных средств производства и т. д.) лишь увеличивает долю покупных средств производства в фонде возмещения, не затрагивая величины вновь созданной стоимости, в том числе и стоимости прибавочного продукта, являющегося материальной основой чистого дохода и, соответственно, рентабельности. При этих условиях стремление к повышению товарности ради увеличения чистого дохода лишено реального содержания.